

Иван Вазов

Член 33

На 188... столичният ежедневен вестник Български страж печатеше едно дълго антрефиле, което се зафаща с тия думи:

„Духът на кражбата, грабежа и разбойничеството е проникнал даже и в ония свещени учреждения, които имат назначение да преследват тия престъпления и да защищават обществото от злодейците. Завчера в тукашния Окръжен съд един от служащите е направил кражба със счупване (взлом) и си е присвоил правителствени пари. За наказание, тоя чиновник е само уволнен. Това възмутително деяние не показва друго нищо, освен че днес няма гаранция за имота и интересите на никого против хищенията и грабежите, които се явно покровителствуват от хората на закона... Това е едно знамение на времето...“

И все в такъв дух вестникът следваше да развива своята благодарна тема, да прави широки обобщения от случая, язвителни и еластични загатвания за правителството и с жлъчния език на партийната страстност да хвърля тежката си присъда върху целия систем на управлението...

Прокурорският надзор се възмути и повдигна съдебно гонене против вестника – за оклеветяване държавен служител.

А ето каква беше работата:

В това оклеветяване имаше „от крилце перце“. Преди няколко дни разсилният на Окръжния съд Дамянов, както се види, в нетрезво състояние, счупва чекмеджето на масата в съвещателната стая, в което се пазела някаква сума като вещественно доказателство по едно углавно дело, разпилява същия ден половината, а другата занася у тях си. Щом жена му се научава отдека идат тия пари, дохожда в ужас, тичешком ги занася на съда и пада на колене, разплакана, обяна със сълзи, да моли прошка за мъжа си. Виноватият разсилен, до преди тоя случай познат като честен и пъргав служител, горчиво разкаян и уплашен, също иде подир малко, та си изповядва греха и се моли да имат милост за челядта му. Съдът пред вид на предишното му добро поведение и по съображение да се избегне връвата на такъв процес, задоволява се с по-хуманно наказание: уволнение само на разсилния.

Дошла до ухото на опозиционния вестник, тая случка, както подобава, биде подфаната, раздута с много ловкост и сламката ставаше планина.

* * *

Голяма тъпа слушатели се трупаха в деня на гледането съдбата в съдилището.

На стола на подсъдимите, между двамата си защитници –

потулните редактори на Български страж – седеше явният му – Исаиев.

Исаиев, човече просто, малограмотно, бивш берберски слуга, със смутена физиономия и плах поглед, който сегиз-тогиз очудено бягаше по голямата тъпла присъстващи, беше се принудил от сиромашия да приеме на себе си високата чест и опасно величие да се подпише – той дотолкова можеше – отговорен редактор на „Български страж“.

И от пет месеца насам, сиреч откак съществуваше вестникът, срещу тоя сиромаш прокурорът беше възбудил куп углавни съдби за оклеветаване чрез печата, и присъдите на Окръжния съд, които още висяха на по-висшите инстанции, бяха толкова много и тежки, щото ако се потвърдяха окончателно и влезнеха в законна сила, числото на годините на затвора му в Черната джамия щеше май да достигне годините на знаменития Латюда¹.

И от сегашната съдба Исаиев нищо не знаеше: ни какво е писано във вестника, ни какво ще го питат в съдилището. Вестникът го пишеха други и в съдилището щяха да отговарят други вместо него. От него се бяха искали само две леки неща: да подпише призовката – той дотолкова можеше – и да бъде готов да влезе в Черната джамия, срещу месечна заплата!

И той беше готов. Смущаваше го само тоя свят...

Обвинителният акт, както обикновено бива, дълъг, уморителен, преплетен с цитати от набедената статия, съпоставени с членове от закона за печата и obligателно безграмотно съставен, биде прочетен от члена-докладчик на съда сред общото внимание. Прокурорът и в обвинителната си реч поддържа и доказва, че вестник Български страж е наклеветил злоумишлено един държавен служител и искаше за отговорника максимума от наказанието, предвидено в член 28 на закона за печата: „Който лъжливо предприше другиму някое престъпление или друго опозорително действие, счита се за клеветник и се наказва със затвор от един месец до една година и с глоба до 1000 лева.“

Защитата не счете за нужно да говори дълго. Съдът беше сам констатирал кражбата на Дамянова и не можеше по никакъв начин да признае за клевета твърдението на вестника. По това съображение защитата и не беше направила отвод на съда, като съпричастен в подсъдното дело.

Но председателят ѝ зададе трети път въпроса: може ли да

---

1. Французки дворянин, който за някакъв памфлет, напечатан против госпожа Помпалур, беше затворен в Бастилията и прележа там 36 години.

представи неопровержими доказателства, с които да подкрепи наредбата против разсилния?

– Господин председателю – каза защитникът, – за да ви отговоря, ще повтора молбата си, която имахме чест да ви направим и тук, и в писменото си обяснение по-рано: да се повика самият разсilen Дамянов, в качеството на свидетел и под клетва да се изпита – истина ли е или не е онова, което се съдържа в статийката ни. Това е нашето главно доказателство...

Шушукане из публиката. Мнозина се извърщат някъде към дъното на стаята. Какво има там?

Председателят пази леденото си изражение. Той не е доволен от този отговор.

Кратко съвещание с тих глас между него и членовете.

– Съдът не може да допусне подобно доказателство – обръща се председателят към защитника.

Неволно шушукане из публиката; мърдане някакво.

Председателят наляга звънеца.

– Тишина!

– Ако желаете друго доказателство още по-убедително и неопровержимо, то, господа съдии, аз го имам готово в самите вас...

Председателят се намръщи.

– Моля, моля...

Прокурорът поиска думата:

– Понеже господа защитниците се втеляват и публично показват, че не знаят най-елементарните неща, то аз ще им прочета 33-и член от закона за печата, който посочва единственото доказателство, което се изисква от отговорника и което е длъжен да представи, ако иска да не мине за клеветник. Ето как гласи член 33:

„Истинността на престъпното деяние се доказва само с присъда, влязла в законна сила, неопровержим документ.“

И прокурорът, след като хвърли горд и съкрушителен поглед на защитата, седна.

Председателят попита:

– Имате ли препис от поменатата в член 33 от закона за печата присъда, влязла в законна сила – против Дамянова, – потвърждаваща кражбата, която му приписвате?

– Нямаме, господин председателю, препис от подобна присъда; но такава присъда съществува вече...

– Де е тя?

– Тя е написана не на канцеларска хартия, а във вашата съдейска и човеческа съвест...

Тоя отговор произведе поразително действие... Развълнуван шепот из публиката. Няколко ръкопляскания се раздадоха.

Председателят изгуби предишната студена маска на лицето си; почервенял, сърдит, той удари силно с длан много пъти звънеца. Тишината се възцари.

– Нямате ли друго нещо да прибавите за свое оправдание? – попита председателят с глас, на който напразно се мъчеше да отнеме гневния тон.

Това беше обикновеният последен въпрос, който съдът задаваше на обвиняемата страна, преди да се оттегли в съвещателната стая.

Преди да зине да отговори защитникът, в тоя миг ново едно мърдане, и сега по-силно, измежду зрителите, привлече вниманието. Някой като че си пробиваше път през навалицата. Навалицата вместо да го отгласне, напротив, с очудване отстъпваше и даваше проход на оня, който искаше да излезе напред.

Когато той излезе на мегдан, всички познаха разсилния Дамянов.

Съдът се намръщи. Председателят устреми със строг и повелителен поглед Дамянова. Тоя поглед беше една мълчалива заповед да се махне оттука, гдето съвсем му не е мястото. Дамянов не разбра види се това и вместо да изчезне, приближи още и каза с разкаян и разтреперан глас, който се чу из цялата зала:

– Господин председателю, вие ми опростихте прегрешението и благодарим ви; опростете и на негова милост (той посочи отговорника), сиромаш чияк е, грях е от бога да го опропастяваме... Писал за моята кражба... И истина писал! Не е излъгал! Не отказвам: направих прегрешение на стари години, посрамах се и вас посрамах... Ама защо сега да теглят други заради мене? На, намерих, връщам ви и другите двеста и двайсет и пет лева... та по-малко да ме бори съвестта!...

И Дамянов сложи парите на зелената маса.

Едвам успя да издума тия думи, сподирени от залп внезапни ръкопляскания, разсилните, по заповед на председателя, който, зашеметен от тая изненада, не се сети в първия миг да я даде, изтеглиха грубо назад Дамянова.

Шум! Звънецът напразно дрънчеше с бяс, той не можеше да укроти вълнението, причинено от тая сцена, единствена и първа в съдебните анали на столичните съдилища.

Безсилен да въздвори тишина, председателят дигна заседанието и

съдът се оттегли на съвещание.

Глъчката из публиката се усили. Голям куп забикаляше Дамянова: едни му стискаха ръката за доблестта му, други му задаваха въпроси и слушаха подробности по кражбата му, която тоя с християнско смирение разказваше във всичките й тънкости и която всеки му вече прощаваше в съвестта си. По мършавото му старо лице, хлътнало като на болен човек, засъхваха няколко сълзи, пролени одеве при зелената маса. Мнозина мислеха, че тая изповед Дамянова с такъв театрален ефект бе устроена от защитниците на отговорника, но това не беше истина. Дамяновата постъпка беше изненада и за тях.

Както и да е, сега всички бяха уверени, че съдът ще изнесе оневинителна резолюция. Правдата, фактите, човеколюбието, обществото – всичко налагаше, заповядваше, препоръчваше, одобряваше, просеше една оправдателна присъда за отговорника на опозиционния вестник.

Само законът беше на друго мнение.

Когато всичките горни казваха не, той казваше: да виновен в клевета!

Законът по печата, член 33-и.

Законът, да. Като една ужасна, непоклатима гранитна канара, изпечена пред съвестта на съдиите, той оставаше глух и безчувствен на всепобеждаващия глас на неподкупната логика, на заповедта на божествения Разум, на красноречието на очевидността. Те представяха истина-та; законът олицетворяваше абсурда!

Борба на Аримана с Ормузда...

Нека да видим кой от тях ще победи там, в оная стая, гдето съдниците, излегнати на меки кресла, с цигара в ръцете, сега решават съдбата на сиромаха Исаиев.

* * *

Председателят опря лакти на масата, заглади с важно и замислено лице прошарената си рунтава руса брада, която завладяваше съвсем бузите му, и подфана, без да вдига гърбатия си нос от масата:

– Господа членове. Ето накратко обстоятелствата на делото, което предлежи да разрешим справедливо. Изслушахте обвинителният акт на прокурора, чухте и обвинителната му реч. Исаиев се обвинява в оклеветяване чрез вестника Български страж, на който е редактор и отговорник, разсилният при нашия съд – Дамянова; обвинява го, както чухте, в счупване чекмеджето на тая маса и изваждането от него, с цел да си ги присвои, парите, оставени тук на съхранение, които бяха 380 лева.

Чухте и защитата. На въпроса, отправен към отговорника, може ли да представи присъда, влязла в законна сила, удостоверяваща факта на кражбата, Исаиев, т.е. защитата му, отговори несериозни работи... Исаиев не обладава прочее нужния неопровержим документ, за да подкрепи твърденията си във вестника. Отсъствува му всяко законно доказателство!... Така, той се намира под тежестта на член 28 от закона за печата, който гласи следващото: „Който лъжливо припише другиму някое престъпно или друго опозорително действие, счита се клеветник...“ Колкото се касае за неуместното появяване на Дамянова, то и неговите думи не могат да се считат като неща станали, и съдът има право да ги не признава на това основание, че Дамянов чрез едно по-раншно съдебно постановление беше отстранен като свидетел и какъвто и да бил участник в това дело. Той се яви тук неповикан чрез призовка и говорё, без да е дал клетва. Съдът следователно не може да вземе тоя факт в ни най-малко внимание, а трябва да основе заключенията си само въз ония факти и речи в днешното заседание, които са станали съгласно с приетата съдебна процедура... Желая да чуя и вашето мнение, господа членове.

И като се обърна към по-стария член, председателят прибави:

– Никифорчев, слушам ви!

И се облегна с тържествен вид на креслото си.

Никифорчев, трийсетгодишен момък с черно подпухнало лице, покрито с нескоро стригана брада, със сиви очи, на които погледът по привычка падаше все надолу, изгърсва си няколко време пепелта от цигарото и подзе с гъгнив глас:

– И според мене, това дело стои много ясно и изричните предписания на закона за печата нямат нужда от никакво тълкувание. Жално е, че подсъдимият Исаиев не се е съобразил със законите, които са в сила у нас. Той е ударил на янлъш порта. Истина ли е, не е ли, че разсилният Дамянов е произвел кражбата, не знам; но Исаиев е прибързал много и преди да я разгласеше в колоните на Български страж, за да я чуе целия свят, трябваше най-изпърво да дадеше доношение на прокурора и ако той не пожелаеше да дава под съд Дамянова, то тогава той сам, Исаиев, да заведеше на своя сметка дело против същия (разумява се, за тая цел, според член 8 от допълнението на Временните съдебни правила, той трябва да се сдобие предварително с писменото съгласие на господина министра, който има право да позволи или не притегляването на съд чиновника му); след изпълването на тия формалности той трябва да чака после нужното време, докато съдбата мине всичките инстанции, и само когато се сдобиеше с присъда, влязла в законна сила – но само

тогава, – поле му широко: можеше да пише колкото ще за кражбата, без да мине за клеветник.

– Вятър варен, сняг печен... – забеляза най-младият член.

– Не прекъсвай, Орловски!... – издума председателят.

– Член 33 е ясен в това отношение – продължи Никифорчев. – Истина, Исаиев така може да чака няколко години и да остарее по съдилища, докато тури в джоба си присъдата, за да може публично да осъди Дамянова, но това не значи нищо. Тука има един принцип: защитата честта на държавния служител. На тоя свещен и мъдър принцип и почива законът за печата; 33-ят му член е един сигурен и непроницаем щит, който пази главите ни от ударите на злоумишлениците и драсканията на празносчитащите се вестникари. Няма да бъда аз, който ще плюя на тоя благодетелен закон... Моето мнение е това, господин председателю, Исаиев е виновен в лъжливо и злоумишлено оклеветяване бившия разсилен на окръжния съд Дамянова.

Председателят се обърна към другия член, по-младия:

– Господин Орловски, вашето мнение!

Орловски, момък около двайсет и пет годишен, висок, тънкоснаг, с твърде мършаво, бледно и почти жълто лице, черни като въглен коси, бухнали на къдри, в живите движения и във физиономията на когото не личеше ни сянка от условната съдейска сериозност, разчеса нагоре с ръце бухналата си коса и заговори:

– Моето мнение. Аз съм партизанин на „щракането на идеите“. От свободното щракане на идеите изскача светлина. Това е аксиома, господа. Свободата на печата – кланям се пред нея. Явното проглашение на истината е най-желателното нещо. Аз искам да погледна на въпроса съвсем пряко; аз няма да заобиколя, както господин Никифорчев, самия факт, който е предизвикал всичката тая работа, нито ще покажа тая резерва в признаване действителността му. Да, кражбата е истинска, очевидна, очевадна. Това още счупено чекмедже говори за истинността й; Дамянов я призна и по-напред, и сега пред нас; уволнението му показва, че и ние сме признали престъплението му, тия същите повърнати от Дамяновата жена пари свидетелствуват; и ние, и хората, и господ вижда, че Български страж е казал цялата истина; и правосъдието, и логиката, и разумът ни заповядват да издадем оправдателна присъда за Исаиева, отговорника на Български страж, безбожно и безчестно, и възмутително ще бъде против съвестта си и съзнателно да осъдим тоя невинен човек да гние за права бога в тъмницата.

Да, господа, защото аз почитам свободата на явното мнение,

поклонник съм на свободата на съвестта и на словото, свети принципи на деветнайсетия век, на който аз съм син... Но над правосъдието, над логиката, над разума, над хората, над господата стои законът за печата с 28-и член, оженен за 33-и! А аз съм чиновник и не съм турен тука да съдя законите, а да ги изпълнявам... Господа, призвавам Исаиева виноват в наклеветяване!...

– Присъединявам се към вас: виноват! – издума важно и председателят.

* * *

Сред гробна тишина, в присъствието на двеста души благоговейни слушатели, председателят произнесе резолюцията. Тя признаваше Исаиева за виновен в наклеветяване Дамянова в кражба и го осъждаше на десет месеца тъмничен затвор. *Fiat justitia, pereat mundus!*

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Надежда Владимирова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3804>]